

Vergaderjaar 2021–2022

36 045

Situatie in de Oekraïne

Nr. 112

**BRIEF VAN DE MINISTERS VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN VAN DEFENSIE**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 1 september 2022

Op 22 augustus 2022 brachten de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, tevens coördinerend Minister voor de wederopbouw van Oekraïne, en de Minister van Defensie een gezamenlijk bezoek aan Oekraïne. Het kabinet acht het van onverminderd belang om alle mogelijke steun te blijven leveren aan Oekraïne, om het land te ondersteunen in zijn strijd tegen de voortdurende Russische agressie en bij toekomstige wederopbouw. Hieronder treft u een verslag op hoofdlijnen aan van het bezoek. Na de beschrijving van de stand van zaken en de belangrijkste indrukken tijdens een bezoek aan de voorsteden van Kyiv, volgt toelichting op de voornaamste resultaten en toezeggingen van dit eendaagse bezoek.

Stand van zaken

De oorlog in Oekraïne duurt nog altijd voort. De Russische agressie in Oekraïne duurt meer dan een half jaar. Rusland concentreert zich op dit moment nog op het veroveren van de Donbas en op het oosten en zuiden van Oekraïne. De afgelopen weken heeft Rusland nauwelijks enige terreinwinst geboekt. De strijd aan het front verloopt moeizaam en er zijn geen grote doorbraken bereikt.

Op dit moment zijn grote gebieden in Oekraïne onbegaanbaar vanwege het grote aantal mijnen en achtergebleven explosieven. Oekraïne is al gestart met het opruimen hiervan en het trainen van nieuwe experts maar heeft hulp nodig vanwege de grote aantallen en het risico dat de bevolking loopt. Ongeveer 30% van de landbouwgrond is hierdoor bijvoorbeeld niet bruikbaar.

In haar gesprek met de secretaris van de Nationale Veiligheidsraad van Oekraïne, besprak de Minister van Defensie de stand van zaken van de strijd, de mogelijke ontwikkelingen en stappen in de toekomst en hoe Oekraïne zich hierop voorbereidt. Voor het kabinet is het duidelijk dat de

urgentie en noodzaak van steun aan Oekraïne heel hoog blijft. Oekraïne heeft nadrukkelijk behoefte aan meer materiële en militaire steun om weerstand te kunnen blijven bieden aan de voortdurende Russische agressie. Het Nederlandse kabinet acht het van onverminderd belang om waar mogelijk bij te blijven dragen aan de Oekraïense zelfverdediging en wederopbouw.

Indrukken van ons gezamenlijk bezoek aan Kyiv en directe omgeving

Tijdens ons bezoek aan Kyiv en de voorsteden zagen we de gevolgen van het Russische oorlogsgeweld. Grote delen van steden en dorpen zijn verwoest. Het merendeel van de inwoners die in allerijl hun huis moesten ontvluchten, is (nog) niet teruggekeerd. Bijna 6,5 miljoen Oekraïners zijn ontheemd in eigen land, en nog eens 6,5 miljoen verblijven als vluchteling buiten Oekraïne. Degenen die terugkeren verblijven soms in *mobile homes* die zijn opgezet, en hebben hulp nodig om het leven weer op te pakken.

Uit de gesprekken met Oekraïners bleek hun onverzettelijkheid en moed in de strijd tegen de Russische agressie. Ook zagen we eerste voorzichtige tekenen van veerkracht en voorzichtig herstel. Ondanks het trauma van de afgelopen maanden, de economische malaise, en voortdurende dreiging van raketaanvallen zijn de Oekraïense Ministers gestart met het herstellen van hun land. Zij verdienen alle mogelijke steun.

In Irpin, waar in februari en maart 2022 hevige gevechten plaatsvonden met Russische eenheden, is de impact van de Russische agressie tegen Oekraïne ongekend. Net als elders in Oekraïne, werden wegen en bruggen, maar ook sociale infrastructuur als scholen en culturele centra, vernield en onbruikbaar. Onze gesprekken met de overheid, bedrijven en burgers hebben duidelijk gemaakt dat, ondanks de oorlog, alle geledingen van de samenleving zich inspannen om het land bestuurlijk en economisch overeind te houden. Ook in de huidige zware omstandigheden blijft het EU kandidaat-lidmaatschap hervormingen aanjagen. De vicegouverneur en de burgemeester van Irpin spraken hun waardering uit voor Nederlandse forensische ondersteuning.

Herstel- en wederopbouwsteun

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking had tijdens het bezoek gesprekken met diverse Oekraïense hoogwaardigheidsbekleders, waaronder de vicepremier en Minister van Economische Zaken Svyrydenko, viceminister van Infrastructuur Yurchenko, viceminister van regionaal beleid, Korkhovi en Centrale Bank gouverneur Shevchenko. De economie heeft door de oorlog een enorme stap terug gezet. Het begrotingstekort bedraagt USD 5 miljard per maand, de internationale reserves zijn op een kritiek punt beland en de groeiende inflatie (22%) bedreigt de macro-economische stabiliteit. Aanzienlijke liquiditeitssteun is nodig om de economie te stabiliseren. De wederopbouw cijfers en kosten zijn astronomisch. Hoewel de *needs assessment* pas over enkele weken verschijnt, is al duidelijk dat het om vele honderden miljarden euro's gaat. Alle gesprekspartners riepen op tot voortzetting van de liquiditeitssteun, waarbij de tijd tussen een officiële toezegging en een concrete overmaking sterk verkort moet worden. Duidelijk is dat de opgave voor Oekraïne en voor de internationale gemeenschap enorm zal zijn, waarbij ook een beroep op Nederland zal worden gedaan.

Oekraïne ziet de wederopbouw ook in het licht van een toekomstig EU-lidmaatschap en wil dit doen via *Building Back Better*, gebaseerd op

EU normen en standaarden. Daarbij volgt Oekraïne een nationale en decentrale aanpak.

In vervolg op het langere termijn nationale *recovery* plan dat de Oekraïense regering presenteerde in juli, heeft het kabinet nu een *fast recovery* plan opgesteld, dat nader uitgewerkt is voor verschillende regio's. Donoren als Nederland zijn gevraagd een regio te «adopter», waarbij Nederland is gevraagd zich te richten op de oblast Cherson. Door de voortdurende gevechtshandelingen is wederopbouw in veel gebieden nog niet mogelijk, zo erkenden ook gesprekpartners. De nadruk ligt op de eerste infrastructurele herstelwerkzaamheden die noodzakelijk worden geacht om snel herstel aan te jagen in de eerste drie jaren direct na de oorlog, alsook op de terugkeer van vluchtelingen. De vicepremier benadrukte dat zij de Oekraïense vluchtelingen graag weer «thuis» verwelkomt. Oekraïne vreest een permanente *brain drain*, terwijl er behoefte is aan hun kennis en kunde. Voor dit nationale plan zal een apart herstellfonds in het leven worden geroepen, dat via een *Coordinating Council* ook donoren in staat stelt deel te nemen aan besluitvorming.

Terugkeer van ontheemden en vluchtelingen vergt veiligheid. Snelle ontminning is cruciaal, en voorwaardenscheppend voor verdere wederopbouw in Oekraïne. Daarom kondigde de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking een bijdrage van 10 miljoen euro aan voor humanitaire ontminning. Gesprekpartners, ook vanuit het bedrijfsleven, onderstreepten daarnaast de noodzaak tot banencreatie voor herstel en de terugkeer van vluchtelingen.

In de gebieden waar niet meer wordt gevochten, zoals Irpin, vinden reeds herstelwerkzaamheden plaats. Verdere herstelwerkzaamheden richten zich op kritieke sociale infrastructuur om het land zo goed mogelijk functioneel te houden tijdens de oorlog. Voorbeelden hiervan zijn naast ontminning, het voorbereiden van het energiesysteem op de aankomende winter, ontsluiten van de graanexport en de reparatie en bouw van tienduizenden woningen.

De verslechterende economie hindert het herstel van het bedrijfsleven, waarbij de gebrekkige toegang tot financiering de meeste hoofdbreken bezorgt. Voldoende liquiditeit is van groot belang. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking benadrukte dat Nederland actief wil ondersteunen met capaciteit om te coördineren en geld waarmee een impuls kan worden gegeven aan het herstel en de wederopbouw van Oekraïne. Er is actief contact geweest met Nederlandse bedrijven die zich oriënteren op een mogelijke bijdrage aan de wederopbouw van Oekraïne. Het reeds bestaand handelsinstrumentarium wordt open gesteld voor Oekraïne en er worden publiek-private platforms opgericht op de sectoren water, gezondheidszorg en landbouw waar vraag en aanbod samenkomen, bedrijven worden geïnformeerd over financieringsmogelijkheden en waar concrete projectvoorstellen worden uitgewerkt.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking kondigde aan dat Nederland 65 miljoen euro beschikbaar stelt, om exporteren naar en investeren in Oekraïne te faciliteren en zo de herstel en wederopbouwactiviteiten die plaatsvinden in het land te ondersteunen. Daarmee draagt het kabinet bij aan noodzakelijk herstel van publieke infrastructuur, zoals bruggen, ziekenhuizen of havens in getroffen gebieden en ondersteunt het kabinet ook het lokale mkb. Specifiek betekent dit dat het kabinet 50 miljoen euro vrijmaakt uit de infrastructuurprogramma's DRIVE en Develop2Build voor Oekraïne, en de financieringsvoorwaarden van DRIVE versoepelt, zodat Nederlandse consortia gericht

kunnen bijdragen aan herstel van infrastructuur in Oekraïne met gebruikmaking van Nederlandse kennis en kunde. Het kabinet maakt het daarnaast mogelijk dat FMO een investering van 15 miljoen euro doet met BHOS- middelen uit de staatsfondsen Building Prospects en MASSIF, om Oekraïense mkb-bedrijven te versterken zodat ze operationeel blijven. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zal in dat licht op korte termijn een Oekraïne symposium organiseren voor Nederlands bedrijfsleven en ngo's.

Oekraïense regeringsvertegenwoordigers toonden zich dankbaar voor reeds door Nederland gegeven steun. Om het *recovery plan* technisch te ondersteunen, zegde de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking 2,5 miljoen euro toe voor technische assistentie via het *Ukraine Stabilisation and Sustainable Growth Multi-Donor Account* van de *European Bank for Reconstruction and Development* (EBRD). De technische assistentie richt zich op organisatorische, coördinerende en analytische ondersteuning en levert hiermee kennis aan Oekraïne op het gebied van macro-economische hervormingen, goed bestuur en rechtsstatelijkheid, bijvoorbeeld aan de Oekraïense Centrale Bank.

Daarnaast kondigde de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking aan, in reactie op het verzoek van Oekraïne om specifiek in te zetten op een stad of regio, 1 miljoen euro vrij te maken voor het ontwikkelen van wederopbouwplannen in drie kustgemeenten in Zuid-Oekraïne: Cherson, Odessa en Mykolaiv. Nederland zal hier gezamenlijk optrekken met Denemarken en Zweden. Met deze bijdrage zal de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), tezamen met haar Oekraïense counterpart (AUC), ondersteuning bieden bij het ontwikkelen en -op termijn- uitvoeren van deze plannen, en hierbij borgen dat een brede en diverse groep belanghebbenden wordt betrokken, waaronder jongeren, vrouwen en vluchtelingen.

In gesprekken met VN-vertegenwoordigers en het International Committee of the Red Cross (ICRC) kwam naast het punt van toegang tot bezette gebieden ook de noodzaak tot humanitaire hulp voor delen van het land aan de orde. Het zich voorbereiden op de winter (zgn. *winterization*), zodat mensen eerste voorzieningen hebben zoals bijvoorbeeld huisvesting en elektriciteit heeft hoge prioriteit voor de regering en de VN wil daarbij ondersteunend zijn.

Tijdens het bezoek aan Kyiv sprak de delegatie ook met diverse vrouwen-groepen over (seksueel) geweld tegen vrouwen in de oorlog. Vele vrouwen werden slachtoffer van verkrachtingen en mensenhandel. De organisaties richtten zich op levensreddende medische en seksuele en reproductieve gezondheidszorg alsook op geestelijke gezondheidszorg en psychosociale steun. De schokkende trauma's die vrouwen hebben opgelopen vernietigen hun dromen en levens, tenzij snelle, effectieve mentale zorg wordt geboden. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking stelde hiertoe een bijdrage van 2 miljoen euro beschikbaar aan het VN Bevolkingsfonds (UNFPA). De organisaties riepen Nederland op om in de nationale en lokale herstelplannen aandacht te blijven vragen voor de deelname door, en de belangen van, vrouwen.

Militaire steun

De Minister van Defensie sprak met de Oekraïense Minister van Defensie Reznikov over de mogelijkheden tot voortzetting van de militaire steun aan Oekraïne. De Oekraïense Minister en zijn militaire top gaven aanvullende wensen mee ten opzichte van eerder gedeelde verzoeken. De

Minister van Defensie zegde toe ook op deze nieuwe wensen terug te zullen komen. Zij zegde toe Oekraïne te blijven steunen op militair gebied. De concrete wensen van Oekraïne zijn daarbij leidend. De afgelopen maanden heeft Nederland voor ruim 210 miljoen euro (boekwaarde, stand van zaken 24 augustus 2022) wapens, materieel en uitrusting geleverd aan Oekraïne. Op korte termijn wordt uw Kamer in een separate Kamerbrief, zoals gebruikelijk vertrouwelijk, geïnformeerd over de laatste stand van zaken omtrent de levering van militaire goederen aan Oekraïne.

Oekraïne is positief over de ideeën die gezamenlijk met internationale partners worden ontwikkeld om militair materieel te kunnen blijven sturen, zoals het Britse fonds waarover uw Kamer eerder is geïnformeerd (Kamerstukken 36 045 en 28 676, nr. 107). Met de financiering uit het fonds moeten de specifieke wensen van Oekraïne onder andere snel en centraal worden omgezet in concrete bestellingen bij de industrie. Nederland onderzoekt de mogelijkheid tot een bijdrage aan dit fonds.

De Minister van Defensie en Minister Reznikov bespraken daarnaast de training van Oekraïense militairen, ter versterking en modernisering van de Oekraïense strijdkrachten. In dit kader verzorgen 90 Nederlandse militairen in de periode september tot en met november 2022 in het Verenigd Koninkrijk basistraining aan Oekraïense militairen (Kamerstukken 36 045 en 28 676, nr. 107). De Minister van Defensie benadrukte dat Nederland de intentie heeft om ook begin 2023 een bijdrage te leveren aan het trainen van de Oekraïense strijdkrachten. Ook andere trainingsbehoeften werden besproken.

Voorts heeft de Minister haar collega geïnformeerd samen met een partnerland te kijken naar mogelijkheden om Oekraïne nog beter te kunnen ondersteunen met kennis en training op het gebied van explosievenopruiming. Ook ontbreekt het Oekraïne aan het noodzakelijke materieel.

De Minister van Defensie had ook een ontmoeting met de Oekraïense Minister van Veteranenzaken Laputina. Oekraïne kent al jaren een groep veteranen van de eerdere strijd in het land en verwacht dat deze groep nu in omvang fors zal toenemen. Zij bracht een bezoek aan een rehabilitatiecentrum waar eveneens duidelijk werd dat Oekraïne zelfs tijdens deze oorlog al werkt aan plannen om deze grote groep veteranen en hun familieleden beter op te kunnen vangen in de maatschappij. De Minister van Defensie bood aan om kennis en ervaring te delen met betrekking tot zorg voor veteranen en om militairen met complexe verwondingen in Nederland op te vangen en te laten revalideren. Sinds 2021 biedt Nederland reeds revalidatie aan beperkte aantallen gewonde Oekraïense soldaten in het Militair Revalidatie Centrum in Doorn.

Tijdens het bezoek aan Oekraïne is nog nadrukkelijker duidelijk geworden hoe belangrijk de Nederlandse steun voor Oekraïne is, op politiek, economisch, humanitair en militair vlak. Samen met internationale partners blijft Nederland zich inspannen om Oekraïne te ondersteunen bij zijn zelfverdediging tegen de Russische agressie, alsmede bij toekomstige wederopbouw in het land.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.N.A.J. Schreinemacher

De Minister van Defensie,
K.H. Ollongren